

Sygn. akt II PK 153/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dawid Miąsik

SSN Andrzej Wróbel

Protokolant Grażyna Niedziałkowska

w sprawie z powództwa T. C.

przeciwko Syndykowi masy upadłości (...) Klubu Tenisowego w upadłości z siedzibą w S.

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 19 września 2019 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 2 marca 2018 r., sygn. akt VII Pa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 23 lutego 2018 r., w sprawie z powództwa T. C. przeciwko syndykowi masy upadłości (...) Klubu Tenisowego w upadłości z siedzibą w S. o odszkodowanie, na skutek apelacji pozwanego syndyka od wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 26 października 2017 r., między innymi,

oddalił apelację syndyka masy upadłości w zakresie dotyczącym zasądzenia odszkodowania za bezzasadne rozwiązanie umowy o pracę za wypowiedzeniem (pkt III).

W sprawie ustalono, że powód T. C. był zatrudniony w (...) Klubie Tenisowym od 1 stycznia 2007 r., ostatnio na stanowisku kierownika obiektu, na podstawie umowy zawartej na czas nieokreślony. W dniu 15 stycznia 2016 r. pozwany wręczył powodowi oświadczenie o rozwiązaniu umowy o pracę z zachowaniem jednomiesięcznego okresu wypowiedzenia, który upłynął w dniu 29 lutego 2016 r. Przyczyną wypowiedzenia była utrata zaufania do T. C. spowodowana niedopełnieniem podstawowych obowiązków służbowych (brak prawidłowego nadzoru nad obiektami (...) Klubu Tenisowego, przez co doprowadził do ich tragicznego stanu, brak koordynacji zadań w zakresie powierzonych obowiązków, w szczególności w zakresie prawidłowej oraz zgodnej z przepisami organizacji i funkcjonowania (...) Klubu Tenisowego, działanie na szkodę Stowarzyszenia przez fakt pobierania przez powoda wynagrodzenia w wysokości 25% od umów sponsorskich i środków przekazywanych przez sponsorów). W piśmie z 18 stycznia 2016 r. T. C. wniósł o uznanie za bezskuteczne wypowiedzenia stosunku pracy z dnia 15 stycznia 2016 r. Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z 20 lipca 2016 r. orzekł upadłość (...) Klubu Tenisowego w S. W następstwie ogłoszenia upadłości obiekty zostały wydzierżawione przez Gminę S. stowarzyszeniu (...) Tenis Klub. Pracownicy, którzy byli zatrudnieni u pozwanego, przeszli do nowego Klubu. Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 26 października 2017 r., na podstawie art. 45 § 2 k.p., zasądził od pozwanego na rzecz powoda odszkodowanie.

Sąd drugiej instancji uznał apelację pozwanego za bezzasadną. Podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że strona pozwana w toku postępowania dowodowego nie wykazała, aby powód dopuścił się zarzucanych mu naruszeń, które mogłyby skutkować uzasadnioną utratą zaufania ze strony pracodawcy. W związku z tym nie uwzględnił zarzutu naruszenia art. 30 § 4 w związku z art. 45 § 1 i 2 k.p. W dalszej części podkreślił, że powód w tym procesie nie domagał się zasądzenia jakiegokolwiek kwoty, a jedynie przywrócenia do pracy. Takie roszczenie, mimo że majątkowe, nie ma charakteru pieniężnego, a wobec tego nie może zostać

zgłoszone do listy wierzytelności i nie ma do niego zastosowania art. 91 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 498; dalej jako: „Prawo upadłościowe”). W konsekwencji powód nie mógł swego roszczenia o przywrócenie do pracy zgłosić sędziemu komisarzowi celem wpisania na listę wierzytelności, skoro nie uległo ono *ipso iure* przekształceniu w roszczenie pieniężne. To dopiero Sąd Rejonowy, uznając roszczenie powoda (o przywrócenie do pracy) za usprawiedliwione co do zasady, jednak dochodząc do przekonania o niecelowości przywracania go do pracy na dotychczasowych warunkach, zasądził na jego rzecz świadczenie pieniężne. Stwierdził, że „(...) wobec zaskarżenia wyroku pierwszoinstancyjnego przez pozwanego syndyka, wyrok ten nie uprawomocnił się. W konsekwencji, nawet po jego wydaniu powód nie mógł zgłosić swej wierzytelności celem wpisania na listę wierzytelności (...)”. Zdaniem Sądu Okręgowego, w świetle prawa pracy pracownik może domagać się przywrócenia do pracy mimo ogłoszenia upadłości pracodawcy. Przepisy prawa pracy należy traktować jako szczególne w stosunku do przepisów prawa upadłościowego. W konsekwencji Sąd uznał, że Sąd Rejonowy był uprawniony do w zasądzenia świadczenia pieniężnego od upadłego, a tym samym ogłoszenie upadłości pozwanego nie wywołało konieczności zawieszenia postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od powyższego wyroku w części, w jakiej Sąd Okręgowy oddalił jego apelację, tj. w zakresie punktu III. w całości. W skardze zarzucono naruszenie prawa materialnego: art. 145 ust. 1 w związku z art. 236 ust. 1 Prawa upadłościowego przez ich błędne niezastosowanie i uznanie, że w postępowaniu, którego przedmiotem jest wyłącznie roszczenie pracownika o przywrócenie do pracy przeciwko pracodawcy, wobec którego w toku procesu ogłoszono upadłość, dopuszczalne jest zasądzenie odszkodowania z art. 45 § 2 k.p., bez konieczności uprzedniego wyczerpania trybu umieszczenia tego roszczenia na liście wierzytelności upadłego pracodawcy, o którym mowa w art. 236 i nast. Prawa upadłościowego - podczas gdy prawidłowa wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że roszczenie odszkodowawcze z art. 45 § 2 k.p. może być, co do zasady, orzeczone przez sąd pracy dopiero po wyczerpaniu trybu określonego Prawem upadłościowym i nieumieszczeniu tej wierzytelności na liście

wierzytelności upadłego pracodawcy. W konsekwencji naruszenia wyżej opisanych przepisów prawa materialnego zarzucono także naruszenie: art. 45 § 2 k.p. przez ich niewłaściwe zastosowanie w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy uznał za dopuszczalne orzeczenie odszkodowania od pozwanego pracodawcy, wobec którego w toku procesu ogłoszono upadłość, bez konieczności uprzedniego wyczerpania trybu określonego Prawem upadłościowym, o którym mowa w art. 145 tej ustawy.

Skarżący zarzucił także naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. przez jego błędne niezastosowanie w części, w jakiej Sąd Okręgowy nie zawiesił postępowania prowadzonego przeciwko pozwanemu pracodawcy, wobec którego w toku procesu ogłoszono upadłość w zakresie roszczenia o odszkodowanie z art. 45 § 2 k.p.; postępowanie sądowe o zapłatę odszkodowania niewątpliwie dotyczy masy upadłości i nie może być kontynuowane bez uprzedniego wyczerpania trybu określonego Prawem upadłościowym, a ściślej dopóki wierzytelność ta nie zostanie „rozpoznana na liście wierzytelności” przez syndyka lub sędziego-komisarza bądź sąd upadłościowy.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego w G. w części dotyczącej oddalenia apelacji pozwanego i w tym zakresie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kluczowe znaczenie w sprawie mają art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. (według stanu prawnego obowiązującego od 1 stycznia 2016 r.), zgodnie z którym Sąd zawiesza postępowanie z urzędu jeżeli postępowanie dotyczy masy upadłości, masy układowej lub masy sanacyjnej i ogłoszono upadłość lub wszczęto wtórne postępowanie upadłościowe albo ustanowiono zarządcę w postępowaniu restrukturyzacyjnym, oraz art. 145 ust. 1 Prawa upadłościowego, w myśl którego postępowanie sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne w sprawie

wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. W ocenie Sądu Najwyższego, oba te przepisy odczytywać należy łącznie, co oznacza, że postępowanie dotyczy masy upadłości (art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.) wtedy, gdy zgłoszone roszczenie będzie podlegało zaspokojeniu z masy upadłości w drodze jej likwidacji przez spieniężenie jej składników i podział uzyskanych funduszy między wierzycieli, czemu służy umieszczenie wierzytelności na liście wierzytelności. Spełnienie tego kryterium (pokrycie zobowiązania środkami uzyskanymi ze sprzedaży masy upadłości w wyniku ich podziału między wierzycieli zgodnie z przepisami prawa upadłościowego) decyduje o obowiązku zawieszenia postępowania wszczętego przed ogłoszeniem upadłości na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. To zaś oznacza, że wymóg zawieszenia postępowania dotyczy wyłącznie postępowań, których przedmiotem jest wykonanie zobowiązania polegającego na zapłacie odpowiedniej sumy pieniężnej. Chodzi więc o zobowiązania majątkowe o charakterze pieniężnym, który może wynikać z istoty zobowiązania (gdy przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania jest suma pieniężna) lub też z transformacji roszczenia z niepieniężnego na pieniężne, o której stanowi art. 91 ust. 2 Prawa upadłościowego (zobowiązania majątkowe niepieniężne zmieniają się z dniem ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i z tym dniem stają się płatne, chociażby termin ich wykonania jeszcze nie nastąpił). Transformacja ta oznacza, że zaspokojenie wierzyciela (spełnienie świadczenia) następuje nie w sposób wynikający z treści łączącego go z dłużnikiem zobowiązania (art. 354 k.c.), ale przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej (art. 353 ust. 1 Prawa upadłościowego - wykonując plan podziału, syndyk wydaje wierzycielowi należną mu kwotę lub przelewa ją na rachunek bankowy wierzyciela), co prowadzi do wygaśnięcia roszczenia). W konsekwencji tej transformacji wierzytelność niepieniężna przysługująca wobec upadłego jest umieszczana na liście wierzytelności w sumie pieniężnej według jej wartości z dnia ogłoszenia upadłości (art. 246 prawa upadłościowego), co z jednej strony otwiera drogę do zaspokojenia roszczenia w trybie przepisów ustawy o postępowaniu

upadłościowym, a z drugiej powoduje konieczność zawieszenia postępowania sądowego wywołanego powództwem o to roszczenie (wszczętego przed ogłoszeniem upadłości).

Roszczenie o przywrócenie do pracy jest roszczeniem majątkowym o charakterze niepieniężnym. W związku z tym powstaje pytanie, czy ulega ono z mocy prawa (art. 91 ust. 2 Prawa upadłościowego) transformacji w roszczenie pieniężne, co rodziłoby obowiązek zawieszenia postępowania o przywrócenie do pracy. Problem ten był już rozstrzygany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i według dominującego stanowiska, ogłoszenie upadłości pracodawcy nie powoduje zawieszenia toczących się przeciwko niemu postępowań o przywrócenie do pracy (zob. uchwała z dnia 5 lipca 2002 r., III PZP 5/02, OSNP 2003 nr 3, poz. 58 z krytyczną glosą F. Zedlera, OSP 2004 z. 4, poz. 45 oraz wyroki: z dnia 26 czerwca 1998 r., I PKN 211/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 457; z dnia 23 lutego 2005 r., II PK 201/04, OSNP 2004 nr 21, poz. 333). Odmienny pogląd wyrażono jedynie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1996 r., I PKN 2/96 (OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 266), przyjmując, że obligatoryjne zawieszenie postępowania na podstawie przepisu art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. obejmuje również postępowanie w sprawie o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela pierwszy z tych poglądów z następujących względów. Prawo upadłościowe nie zawiera regulacji odnoszących się do stosunków pracy, w których upadły był stroną (pracodawcą), jak to ma miejsce w przypadku umów cywilnoprawnych wymienionych w Tytule III, Dziale II, Rozdziale 2 Prawa upadłościowego, gdzie uregulowano wpływ ogłoszenia upadłości na między innymi na umowy: zlecenia, komisu lub umowy o zarządzanie papierami wartościowymi, agencyjnej, użyczenia, pożyczki, najmu lub dzierżawy nieruchomości, umowy o zakazie konkurencji, o której mowa w art. 101² k.p. Natomiast konsekwencje ogłoszenia upadłości pracodawcy – w zakresie rozwiązywania stosunków pracy w okresie upadłości i ochrony roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy - dla trwających w tym momencie stosunków pracy uregulowane są w przepisach prawa pracy takich jak Kodeks pracy (art. 41¹), a także ustawa z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz.

1969 ze zm.) i ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1433 ze zm.). Nie budzi zatem wątpliwości, że stosunki pracy istniejące w dniu ogłoszenia upadłości trwają w niezmienionym kształcie aż do ich zakończenia lub modyfikacji w sposób przewidziany w Kodeksie pracy i że ogłoszenie upadłości pracodawcy nie powoduje *ex lege* przekształcenia wywodzonych z trwającego stosunku pracy majątkowych a niepieniężnych roszczeń pracownika w roszczenia pieniężne (np. takich jak: prawo do urlopu wypoczynkowego – art. 152 § 1 k.p., prawo do odpoczynku dobowego - art. 132 § 1 k.p., prawo do środków ochrony indywidualnej - art. 237⁶ k.p.). Dowodzi to, że reguła wskazana w art. 91 ust. 2 Prawa upadłościowego nie może mieć zastosowania do majątkowych a niepieniężnych roszczeń pracownika, w tym także roszczenia byłego pracownika domagającego się reaktywacji stosunku pracy. Także i względy pragmatyczne przemawiają za tym, że mimo upadłości pracodawcy przysługuje pracownikowi roszczenie o przywrócenie do pracy, bowiem wchodzące w skład masy upadłości przedsiębiorstwo upadłego, będące jednocześnie zakładem pracy, może pod określonymi prawem warunkami funkcjonować przez dłuższy czas, co umożliwi nie tylko kontynuowanie dotychczasowych stosunków pracy, ale także nie wyklucza przywrócenia do pracy pracownika bezprawnie zwolnionego.

W przywołanym wyżej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2005 r., II PK 201/04 wyrażono pogląd, że postępowania w sprawie o przywrócenie do pracy nie należy zawieszać w razie upadłości pracodawcy obejmującej likwidację jego majątku, mimo że sąd może zamiast przywrócenia zasądzić na rzecz pracownika odszkodowanie, zagrażając tym samym interesom majątkowym innych wierzycieli upadłego, uzasadniając go ochroną pracy wyrażoną w art. 24 Konstytucji RP i prymatem pracy nad kapitałem. W ocenie Sądu Najwyższego, można znaleźć jeszcze inne argumenty przemawiające za możliwością zasądzenia odszkodowania zamiast przywrócenia do pracy (art. 45 § 2 k.p.) bez potrzeby zawieszania postępowania i kierowania tego roszczenia na drogę postępowania upadłościowego.

Wyrok przywracający pracownika do pracy ma obowiązek wykonać syndyk upadłości jako reprezentant pracodawcy, a podjęcie przez pracownika pracy w

wyniku tego przywrócenia powoduje powstanie zobowiązania obciążającego wprawdzie masę upadłości (wynagrodzenie za pracę i inne należności wynikające z umowy o pracę), ale przypadające za czas po ogłoszeniu upadłości. Orzeczenie sądu zasądzące odszkodowanie zamiast przywrócenia do pracy zwalnia syndyka z tego zobowiązania, pozwalając uniknąć tych kosztów w zamian za odszkodowanie. W konsekwencji, z perspektywy syndyka, zasądzenie odszkodowania stanowi zwolnienie masy upadłości od zobowiązań wynikających z reaktywowanego zatrudnienia pracownika (powstałych już po ogłoszeniu upadłości), zaś z perspektywy pracownika jest rekompensatą za niemożliwość reaktywacji stosunku pracy w okresie upadłości. Wszystko to prowadzi do wniosku, że zasądzone z mocy art. 45 § 2 k.p. odszkodowanie (zamiast przywrócenia do pracy) powinno być traktowane jak należność ze stosunku pracy przypadająca za czas po ogłoszeniu upadłości (art. 230 ust. 2 Prawa upadłościowego), która nie jest ujmowana na liście wierzytelności, ale, zgodnie z art. 343 ust. 1 i 2 Prawa upadłościowego, zaspokajana w miarę wpływu do masy upadłości stosownych sum albo zaspokajane stosunkowo do wysokości każdej z nich w drodze podziału funduszy masy upadłości, przy odpowiednim zastosowaniu art. 347-360 Prawa upadłościowego.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.